

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ВІННИЦЬКИЙ ГУМАНІТАРНО-ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»**

Циклова комісія викладачів природничих дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник директора з
навчально-методичної роботи
В. Когутюк
« 9 лютого 2021 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
ВИБІРКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ВКП З ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА
ШКІЛЬНА ГІГІЄНА**

Підготовки – бакалаврів

Галузі знань – 01 Освіта / Педагогіка

Спеціальності – 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

Денна форма навчання

Філологічний факультет

2021-2022 навчальний рік

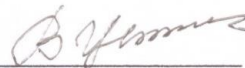
Робоча програма вибіркової навчальної дисципліни «Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна» для галузі знань 01 Освіта / Педагогіка спеціальності 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ:

кандидат педагогічних наук, викладач циклової комісії викладачів природничих дисциплін Бузенко І. Л.

Робочу програму розглянуто й схвалено на засіданні циклової комісії викладачів природничих дисциплін
(Протокол №1 від 30 серпня 2021 року)

Завідувач циклової комісії

В.О. ЦЕЛОМУДРА

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, ступінь вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 2	Галузь знань 01 Освіта / Педагогіка	Обов'язкова	
Модулів 1			
Змістових модулів – 2			
ІНДЗ – не передбачено навчальним планом	Спеціальність 014.01 Середня освіта (Українська мова і література)	Рік підготовки	2-й
Загальна кількість годин – 60		Семестр	4-й
		Лекції	18 год.
		Практичні	14 год.
		Самостійна робота	28 год.
		Індивідуальні завдання	-
		Вид контролю:	залік
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 1,75		Освітній ступінь: бакалавр	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни є: система знань що до охорони здоров'я дітей та шкільної гігієни. А саме: набуття практичних навичок із організації відповідних комфортних умов навчання школярів; створення здоров'язберігаючого середовища навчання в навчальній та виховній роботі у галузі середньої освіти.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- сформувані чітке і правильне розуміння ролі охорони здоров'я дітей та шкільної гігієни;
- забезпечити досконале володіння системою знань щодо особливостей шкільного середовища, шкільної гігієни;
- виробити валеологічні навички за дотриманням здорового способу життя;
- розвивати творче мислення студентів;
- виховати повагу до здоров'я дитини та здоров'язберігаючих традицій українського народу;
- сформувані навички оперування фаховою термінологією.

2.1. Компетентності

2.1.1. Загальні компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані практичні завдання в галузі середньої освіти, що передбачає застосування концептуальних методів освітніх наук, психології, теорії та методики навчання і характеризується комплексністю і невизначеністю педагогічних умов в закладах середньої освіти.

ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до застосування знань у практичних ситуаціях.

ЗК2. Знання й розуміння предметної області та професійної діяльності.

ЗК4. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук, аналіз та обробку інформації з різних джерел, ефективно використовувати цифрові ресурси та технології в освітньому процесі.

ЗК5. Здатність діяти автономно, приймати обґрунтовані рішення у професійній діяльності і відповідати за їх виконання, діяти відповідально і свідомо на основі чинного законодавства та етичних міркувань (мотивів).

ЗК6. Здатність до міжособистісної взаємодії та роботи у команді у сфері професійної діяльності, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня.

ЗК9. Здатність зберігати особисте фізичне та психічне здоров'я, вести здоровий спосіб життя, керувати власними емоційними станами; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку.

ЗК10. Здатність поважати різноманітність і мультикультурність суспільства, усвідомлювати необхідність рівних можливостей для всіх учасників освітнього процесу.

2.1.2. Спеціальні (фахові) компетентності:

ФК1. Здатність перенесення системи наукових знань у професійну діяльність та в площину навчального предмету.

ФК3. Здатність здійснювати цілепокладання, планування та проектування процесів навчання і виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання і розвитку учнів.

ФК4. Здатність формувати і розвивати в учнів ключові та предметні компетентності засобами навчального предмету та інтегрованого навчання; формувати в них ціннісне ставлення, розвивати критичне мислення.

ФК5. Здатність здійснювати об'єктивний контроль і оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання.

ФК6. Здатність до формування колективу учнів; знаходження ефективних шляхів мотивації їх до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання); спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

ФК7. Здатність до здійснення професійної діяльності з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами); використання здоров'язберезувальних технологій під час освітнього процесу.

ФК9. Здатність аналізувати власну педагогічну діяльність та її результати, здійснювати об'єктивну самооцінку і самокорекцію своїх професійних якостей.

ПК7. Здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, використання практичного досвіду й мовно-літературного контексту для реалізації цілей освітнього процесу в закладах середньої освіти.

2.1.3.Результати навчання

Під час практичних занять та самостійної роботи студенти *набувають уміння та навички:*

РН1. *Відтворює* основні концепції та принципи педагогіки і психології; *враховує* в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

РН4. *Здійснює* добір і *застосовує* сучасні освітні технології та методики для формування предметних компетентностей учнів; критично *оцінює* результати їх навчання та ефективність уроку.

РН5. *Вибирає* відповідні форми та методи виховання учнів на уроках і в позакласній роботі; *аналізує* динаміку особистісного розвитку учнів, *визначає* ефективні шляхи їх мотивації до саморозвитку та спрямування на прогрес і досягнення з урахуванням здібностей та інтересів кожного з них.

РН6. *Називає* і *пояснює* принципи проєктування психологічно безпечного й комфортного освітнього середовища з дотриманням вимог законодавства щодо охорони життя й здоров'я учнів (зокрема з особливими освітніми потребами), технології здоров'язбереження під час освітнього процесу, способи запобігання та протидії булінгу і налагодження ефективної співпраці з учнями та їх батьками.

ПРН 10. *Має* критичне мислення, творчо використовує різні теорії й досвід (український, закордонний) у процесі вирішення соціальних і професійних завдань, знає мовно-літературний контекст та реалізує його в освітньому процесі.

ПРН 12. *Знає* та *розуміє* особливості навчання різнорідних груп учнів, застосовує диференціацію навчання, організовує освітній процес з урахуванням особливих потреб учнів.

Кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення дисципліни, становить 60 год., із них 18 год. – лекції, 14 год. – практичні заняття, 28 год. – самостійна робота.

Вивчення студентами навчальної дисципліни «Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна» завершується усним заліком.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ I

Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна, чинники здоров'я

Тема 1. Вступ. Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна як наука. Зв'язок з іншими науками. (лекц. 2 год.)

Лекція 1. Вступ. Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна як наука. Зв'язок з іншими науками.

Тема 2. Поняття про здоров'я і хворобу. Чинники, що формують здоров'я і впливають на нього. (лекц. 2 год.)

Лекція 2. Поняття про здоров'я і хворобу. Чинники, що формують здоров'я і впливають на нього.

Тема 3. Вимоги до приміщення школи, класу, спортзалу. Мікроклімат класної кімнати. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів. (лекц. 2 год.)

Лекція 3. Вимоги до приміщення школи, класу, спортзалу. Мікроклімат класної кімнати. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів.

Тема 4. Рухова активність молодших школярів. Режим праці і відпочинку (фізкультхвилинки, рухливі ігри). (лекц. 2 год., практи. 2 год.)

Лекція 4. Рухова активність молодших школярів. Режим праці і відпочинку (фізкультхвилинки, рухливі ігри).

Практичне заняття 1. Складання режиму дня молодшого школяра і підлітка з урахуванням вікових особливостей. (2 год.)

Тема 5. Адаптація школярів до навчання. Вимоги до розкладу уроків. Стрес та подолання його наслідків. (лекц. 2 год., практи. 2 год.)

Лекція 5. Адаптація школярів до навчання. Вимоги до розкладу уроків.

Практичне заняття 2. Стрес та подолання його наслідків. (2 год.)

Модульна контрольна робота №1. (2 год.)

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II

Гігієна молодшого школяра та підлітка

Тема 7. Фізичний розвиток окремих дітей, розподіл по групах здоров'я. Соматометрія, соматоскопія. Гігієна фізичного виховання учнів. (лекц. 2 год., практи. 2 год.)

Лекція 6. Фізичний розвиток окремих дітей, розподіл по групах здоров'я. Соматометрія, соматоскопія.

Практичне заняття 4. Гігієна фізичного виховання учнів. (2 год.)

Тема 8. Гігієнічні вимоги до освітлення, повітряного режиму шкільних приміщень. Гігієна зору, слуху, органів дихання. Профілактика порушень. (лекц. 2 год., практи. 2 год.)

Лекція 7. Гігієнічні вимоги до освітлення, повітряного режиму шкільних приміщень. Гігієна зору, слуху, органів дихання. Профілактика порушень.

Практичне заняття 5. Порушення постави та її профілактика. (2 год.)

Тема 9. Гігієна органів виділення і травлення. Вимоги до харчового раціону дітей та підлітків з урахуванням вікових особливостей. (лекц. 2 год., практ. 2 год.)

Лекція 8. Вимоги до харчового раціону дітей та підлітків з урахуванням вікових особливостей. Гігієна органів виділення і травлення.

Практичне заняття 6. Складання добового харчового раціону з урахуванням вікових особливостей молодшого школяра і підлітка. (2 год.)

Тема 10. Профілактика інфекційних захворювань. Заходи спрямовані на профілактику шкідливих звичок.

Лекція 9. Профілактика інфекційних захворювань. Заходи спрямовані на профілактику шкідливих звичок.

Модульна контрольна робота №2. (2 год.)

Структура навчальної дисципліни

№/п	Назви теоретичних розділів	Кількість годин						
		Разом	Аудиторних	Лекцій	Практичних	Лабораторних	Індивідуальна робота	Самостійна робота
Модуль 1								
Змістовий модуль І.								
Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна, чинники здоров'я								
.	<i>Вступ. Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна як наука. Зв'язок з іншими науками.</i>	4	2	2	-	-	-	2
.	<i>Поняття про здоров'я і хворобу. Чинники, що формують здоров'я і впливають на нього.</i>	4	2	2	-	-	-	2
.	<i>Вимоги до приміщення школи, класу, спортзалу. Мікроклімат класної кімнати. Гігієнічні вимоги до шкільних меблів.</i>	4	2	2	-	-	-	2
.	<i>Рухова активність молодших школярів. Режим праці і відпочинку (фізкультхвилинки, рухливі ігри).</i>	8	4	2	2	-	-	4

.	<i>Адаптація школярів до навчання. Вимоги до розкладу уроків. Стрес та подолання його наслідків.</i>	8	4	2	2	-	-	4
.	<i>Модульна контрольна робота №1.</i>	2	2	-	2	-	-	-
	Разом	30	16	10	6	-	-	14
Змістовий модуль II.								
<i>Гігієна молодшого школяра та підлітка</i>								
.	<i>Фізичний розвиток окремих дітей, розподіл по групах здоров'я. Соматометрія, соматоскопія. Гігієна фізичного виховання учнів.</i>	8	4	2	2	-	-	4
.	<i>Гігієнічні вимоги до освітлення, повітряного режиму шкільних приміщень. Гігієна зору, слуху, органів дихання. Профілактика порушень.</i>	6	4	2	2	-	-	2
.	<i>Гігієна органів виділення і травлення. Вимоги до харчового раціону дітей та підлітків з урахуванням вікових особливостей.</i>	8	4	2	2	-	-	4
0.	<i>Профілактика інфекційних захворювань. Заходи спрямовані на профілактику шкідливих звичок.</i>	6	2	2	-	-	-	4
1.	<i>Модульна контрольна робота №2.</i>	2	2	-	2	-	-	-
	Разом	30	16	8	8	-	-	14
	Разом за навчальним планом	60	32	18	14	-	-	28

4. Темы практичних занять

№ /п	Назва теми	Кількість годин
.	<i>Змістовий модуль №1</i> <i>Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна, чинники здоров'я</i> <i>Складання режиму дня молодшого школяра і підлітка з урахуванням вікових особливостей</i>	2
.	<i>Стрес та подолання його наслідків</i>	2
.	<i>Модульна контрольна робота №1.</i>	2

	Змістовий модуль №2 <i>Гігієна молодшого школяра та підлітка</i> <i>Гігієна фізичного виховання учнів.</i>	2
	<i>Порушення поведінки та її профілактика.</i>	2
	<i>Складання добового харчового раціону з урахуванням вікових особливостей молодшого школяра і підлітка</i>	2
	<i>Модульна контрольна робота №2.</i>	2
	Разом	14

5. Теми лабораторних занять
не передбачені навчальним планом

6. Теми семінарських занять
не передбачені навчальним планом

7. Самостійна робота

Самостійна робота студентів при вивченні курсу складається з різних її видів: підготовка до аудиторних занять (лекцій та практичних занять); вивчення теоретичних питань, які є обов'язковими для обговорення на занятті; перегляд вебінарів; завершення розпочатих на практичних заняттях завдань, передбачених робочою програмою курсу.

№ /п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1 Змістовий модуль №1 «Охорона здоров'я дітей та шкільна гігієна, чинники здоров'я» <i>Шкільна гігієна, вступ до дисципліни.</i>	2
	<i>Вплив довкілля на здоров'я людини.</i>	2
	<i>Мікроклімат класної кімнати, особливості шкільних меблів.</i>	2
	<i>Рухливі ігри їх особливості. Рухова активність дітей та підлітків.</i>	4
	<i>Адаптація першокласників до навчання. Підготовка до МКР.</i>	4
	Змістовий модуль №2 «Гігієна молодшого школяра та підлітка» <i>Особливості фізичного розвитку дітей та підлітків.</i>	4
	<i>Будова органів зору, слуху, органів дихання, вікові особливості</i>	2
	<i>Органи виділення: будова та функції. Органи травлення: будова та функції</i>	4
	<i>Інфекційні захворювання та шкідливі звички. Профілактика. Підготовка до МКР.</i>	4
	Разом	28

9. Індивідуальні завдання
не передбачені навчальним планом

10. Методи навчання

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності
- за джерелом інформації:

Словесні методи		
Лекція	Має інформаційний характер, чіткий план. Структура лекції підпорядковується логіці предмета	Стимулює конкретно-образне мислення, активізує логічне
Пояснення	Доказовий виклад матеріалу, пов'язаний з вивченням правил, економічних законів, господарських явищ, вимог нормативного законодавства	Застосовують на лекціях, під час практичних занять, консультацій тощо
Розповідь	Дає послідовний виклад ознак, особливостей, якостей предметів та явищ (опис окремої категорії, поняття тощо)	Застосовують на лекціях, практичних заняттях як фрагмент
Бесіда	Розмова викладача зі студентами на підставі чіткої системи, заздалегідь визначених запитань, які підводять слухачів до активного засвоєння системи фактів, нового поняття або закономірностей	Застосовується на лекціях, практичних заняттях
Евристична бесіда	Дає її учасникам можливість самостійно знаходити можливі відповіді на проблемні питання, має розвивальний характер	
Дискусія	Сприяє розвитку критичного мислення та вмінню відстоювати власну позицію, адаптовуючи здобуті знання до практичних ситуацій	Елементи застосовується на лекціях, практичних заняттях
Наочні методи		
Ілюстрація, демонстрація	Показ ілюстрованих посібників, плакатів, малюнків, таблиць тощо. Ілюстрація передбачає показ матеріалів у статичному вигляді	Застосовується на лекціях, під час практичних занять, тощо
Практичні методи		
Вправа	Полягає у повторенні певних дій, під час яких виробляють уміння та навички застосування набутих знань як у звичайних, так і незвичайних умовах	Застосовують на практичних заняттях
Тренувальна вправа	Виконуються за певним зразком, інструкцією	
Тести	Виконуються самостійно	

- за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні.

- за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі.

- за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів: з книгою; виконання індивідуальних навчальних завдань.

Відповідно до Закону України «Про освіту» (Стаття 8) особа реалізує своє право на освіту впродовж життя шляхом формальної, неформальної та інформальної освіти. Здобувачі освіти мають право на вивчення та перезарахування результатів вивчення окремих тем дисципліни в системі неформальної освіти.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни та зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо).

11. Методи контролю

Навчальні досягнення студентів оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання. У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі методи:

Методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, залік.

Методи письмового контролю: виконання вправ, модульне письмове тестування.

Методи самоконтролю: рефлексія роботи в парах та групах, самоаналіз.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне оцінювання та самостійна робота														залік	Усього балів
Змістовий модуль 1 – 45 б.								Змістовий модуль 2 – 35 б.						20	100
T1	T2	T3	T4	T5	с.з	М К Р	практичні1,2	T1	T2	T3	T4	М К Р	практичні3,4,5	залік	
4	4	4	4	4	5	10	5\5	4	4	4	4	10	3/3/3	20	100

Система контролю знань та умови складання заліку. Навчальна дисципліна оцінюється за модульно-рейтинговою системою. Результати навчальної діяльності здобувачів освіти оцінюються за 100-бальною системою.

Дисципліна складається з двох змістових модулів. Перший змістовий модуль – 45 балів, другий ЗМ – 35 балів, залік – 20 балів (разом – 100 балів). Мінімальний допусковий бал – 45.

Система отримання балів накопичувальна.

Підсумковою формою контролю є залік (максимальна кількість балів – 20).

На залік виносяться основні питання, вивчені впродовж семестру, що потребують вміння синтезувати отримані знання і застосовувати на прикладі змодельованих ситуацій.

Порядок переведення рейтингових показників успішності у європейські оцінки ECTS

№ з/п	За шкалою ВГПК (в балах)	За шкалою ECTS	За національною шкалою
1.	90-100	A	Відмінно
2.	82-89	B	Добре
3.	75-81	C	Добре
4.	64-74	D	Задовільно
5.	60-63	E	Задовільно
6.	35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
7.	1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом

Загальні критерії оцінювання успішності студентів, які отримали за 4-бальною шкалою оцінки «відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно», подано у табл.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Оцінка	Критерії оцінювання
«відмінно»	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
«добре»	ставиться за вияв студентом повних, систематичних знань із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента наявні незначні помилки.
«задовільно»	ставиться за вияв знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх із допомогою викладача.

«незадовільно»	виставляється студентіві, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентіві, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.
-----------------------	---

Кожен модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань та/або у тестовій формі за допомогою онлайн-ресурсів.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

13. Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча програма дисципліни.
3. Методичні рекомендації до планування та проведення практичних занять.
4. Методичні вказівки щодо організації самостійної роботи студентів.
5. Питання та завдання до модульного контролю.
6. Тести.
7. Питання та завдання до заліку.

14. Рекомендована література

Основна:

1. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 1 / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін.. Вид.8, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 368 с.
2. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 2 / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін. Вид.7, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 456 с.
3. Анатомія людини : підручник у 3 т. Т. 3 / А.С. Головацький, В.Г. Черкасов, М.Р. Сапін та ін. Вид.6, допрац. Вінниця : Нова Книга, 2019. 376 с.

4. Гістологія. Цитологія. Ембріологія : підручник / за ред.: О.Д. Луцика, Ю.Б. Чайковського. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 592 с.
5. Фізіологія. Короткий курс : навч. посібник для медичних і фармацевтичних ВНЗ / В. М. Мороз, М. В. Йолтухівський, Н. В. Белік та ін. ; за ред.: проф. В. М. Мороза, проф. М. В. Йолтухівського. 2-ге вид. допов. переробл. Вінниця : Нова Книга, 2019. 400 с.

Додаткова:

1. Медична біологія / за ред. В. П. Пішака, Ю. І. Бажори. 2-ге вид., перероб. та доп. Вінниця: Нова книга, 2019. 608 с.
2. Медична біологія: посіб. з практ. занять / за ред. О. В Романенка. Київ : Здоров'я, 2017. 372 с.
3. Черка сов В. Г. Анатомія людини / В. Г. Черкасов, С. Ю. Кравчук Вид. 2-ге. Вінниця : Нова Книга, 2018. 640 с.
4. Губський Ю. І. Біоорганічна хімія : підручник / Ю. І. Губський. 3-тє вид., стер. Вінниця : Нова Книга, 2019. 416 с.
5. Анатомія людини : підручник / за ред.: проф. Кривка Ю. Я., проф. Черкасова В. Г. Вінниця : Нова Книга, 2020. 448 с.
6. Фізіологія : навчально-методичний посібник / за ред. М. Р. Гжегоцького. Вінниця : Нова Книга, 2019. 464 с.

Інформаційні ресурси:

1. https://issuu.com/novaknyha/docs/pishakmedychna_biologiya
2. <https://lifelib.info/cytology/cytology/index.html>
3. <https://lifelib.info/biology/>
4. <https://uk.sodiummedia.com/4236087-variety-of-the-simplesttypescharacteristics and-value-of-the-simplest>